

*Іван Сергійович Чиж,
доцент кафедри журналістики та мовної комунікації
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
заслужений журналіст України*

**ЕРА «ІНФОРМАЦІЙНОГО КОМУНІЗМУ»:
УСВІДОМЛЕННЯ СЕБЕ ЧИ «НЕПРИТОМНІСТЬ ДУХОВНОСТІ»?
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АКЦЕНТИ ВІДПОВІДІ
НА АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЧАСУ**

Постановка проблеми. Інформаційно-комунікативні процеси визначають нині порядок денний суспільного розвитку як у глобальному, загальноцивілізаційному, так і у локальних (регіональних, національних) вимірах. Причому природа протистоянь, збурень і конфліктів, котрі охопили величезну кількість країн чи не на всіх континентах, може бути різною, однак механізми, інструментарії, що їх організують і надають динаміки, тут спільні.

У Франції, приміром, «жовті жилети» розпочали свою акцію 17 листопада 2018 року спонтанно, як протест проти досить незначного підвищення цін на пальне, проте за цим першим публічним виявом невдоволення прокотилися, хвиля за хвилею, все нові і нові акції протесту. Згодом вони переросли у безлад у самому центрі Парижа, супроводжувалися підпалами, руйнуваннями та мародерством і набрали політичного забарвлення з вимогою відставки президента Франції Е. Макрона. Рух зорганізувався у соціальних мережах і продовжує наростати завдяки блискавично поширюваній інформації. Таким чином, базова основа демократії – свобода слова і думки, пряма демократія, конституційно гарантована у праві громадян на протести, на очах у всього світу перетворюється у свою протилежність – диктатуру агресивної меншості.

Аналогічні протести із тим самим «жовтожилетним» антуражем відбулися у Бельгії (Брюссель), Нідерландах (Гаага, Роттердам, Амстердам, Маастрихт та інших містах) і навіть у Польщі, де фермери, зодягнуті у такі ж жилети, блокували важливу магістраль поблизу Варшави, вимагаючи від влади вирішення їхніх нагальних проблем.

Україна має свою непросту історію, коли саме інформація об'єднувала (чи, навпаки, роз'єднувала) суспільство і призводила до серйозних катаклізмів, потрясінь та змін [1, с. 310-315]. Останні ж події, пов'язані з президентськими виборами та їх результатами, які означаємо, як українська «політична голобородківщина», вимагають особливо пильної уваги і аналізу. У цей політико-публіцистичний термін вкладаємо не обов'язково негативний підтекст. Це – противага суціль скомпрометованій так званій «політичній еліті». Значна частина суспільства таким чином демонструє жорстке несприйняття існуючої соціально-економічної ситуації і засвідчує всезагальне прагнення позитивних змін. Люди готові підтримати екранних, віртуальних «слуг народу», аби позбутися тих, хто реальною політикою робить їхнє життя нестерпним. Таким чином, і у цій ситуації бачимо вирішальний вплив поширюваної інформації, яка, з одного боку змінює суспільну свідомість та моделює поведінку як окремих індивідуумів, так і широких суспільних верств, а з іншого – веде до «непритомності духовності».

Саме нагальною потребою правового моніторингу та правової експертизи процесів, в основі яких конституційні права і свободи людини, включно, передовсім, з інформаційними правами, та напрацюванням законодавчих механізмів, найбільш сприятливих для формування і розвитку інформаційного громадянського суспільства, зумовлена актуальність цієї статті.

Аналіз деяких актуальних досліджень та публікацій. Проблеми інформаційних відносин широко і різноаспектно досліджуються науковцями усього світу. Із середини двадцятого століття зародився цілий науковий напрямок, який поступово формується у нову галузь юридичної науки – інформаційне право, а у міжнародному і національних законодавствах, починаючи з конституційних приписів, закладаються норми, у яких серед найважливіших прав і свобод людини – право на свободу слова і думки та інформаційні права.

Українські науковці також досить активно досліджують цю проблематику. Комплексно і ґрунтовно, зокрема, саме в контексті конституційних гарантій інформаційних прав людини і громадянина ця тема розглянута у шеститомному виданні «Інформаційне законодавство: збірник законодавчих актів», де викладені матеріали щодо конституційних засад та основні інформаційні закони багатьох країн світу, передусім, України, а також міжнародно-правові акти в інформаційній сфері [2]. Особливо важливо, що і це видання, і наступні за ним – колективна монографія «Правове забезпечення інформаційної діяльності в Україні» [3] та науково-практичний коментар «Інформаційне законодавство України»[4] – це спільна фундаментальна праця Інституту держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України (НАНУ) та Державного комітету телебачення і радіомовлення України (Держкомтелерадіо), у підготовці якої взяли участь науковці-правники, законотворці, у тому числі й автор цієї статті, кому довелося особисто брати участь у написанні і прийнятті Конституції України, а також фахівці-практики інформаційної сфери.

Колективу авторів (Ю. С. Шемшученко, І. С. Чиж, В. Ф. Погорілко, Т. А. Костецька, І. О. Кресіна, В. О. Горобцов, В. М. Петренко, В. В. Юричко, А. В. Колодюк, Б. А. Кормич, О. В. Соснін) вдалося здійснити дослідження високої якості, а головне продемонструвати такий рівень співпраці фундаментальної науки і конституційного органу державної влади, якої в Україні не було до того, а тим більше немає нині.

Ще одним надзвичайно важливим спільним напрацюванням Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України та Держкомтелерадіо була розробка законопроекту «Про Концепцію державної інформаційної політики», котра охоплювала увесь комплекс інформаційних правовідносин в державі і суспільстві на основі кращого європейського і світового досвіду формування громадянського інформаційного суспільства.

Узгоджуючи проект Концепції, розробники врахували ряд принципових позицій законопроекту «Про інформаційний суверенітет та інформаційну безпеку України», внесений народним депутатом України Чижем І. С. 12.08.1999 р.[5].

Концепція була результатом пошуку оптимальної моделі розвитку надзвичайно складних інформаційних відносин між громадянами, суспільством і державою, своєрідним начерком проекту кроків до побудови розвинутого інформаційного громадянського суспільства [6, с. 50-85].

Проект Концепції було ухвалено у першому читанні (березень, 2003 рік!). На жаль, пізніше так звані «політичні доцільності» на користь приватного медіамонополізму та на шкоду національним інтересам не дали змоги ухвалити Концепцію в цілому. Подальший розвиток подій засвідчив, що інформаційне законодавство в Україні без чіткого розуміння його засад і основ почало «розсипатися», втрачати існуючий до того динамізм та «форсажність», окремі законопроекти приймаються спорадично, а цілі пласти існуючих норм в раніше

ухвалених законах або вихолощуються часто непродуманими змінами і доповненнями, або, де-факто, не діють.

Тим часом, саме в Україні було прийнято ряд надзвичайно важливих документів, які визначили європейську інформаційну політику останнього десятиріччя. Мова йде про Сьому європейську конференцію міністрів країн-членів Ради Європи (РЄ) з питань засобів масової інформації та комунікативної політики, проведена в Києві 10-11 березня 2005 року [7].

Динамічні процеси і тенденції нинішньої доби, зумовлені інформатизацією та іншими новітніми технологіями, багато в чому визначають суспільний розвиток. Досліджуючи ці явища, доходимо висновку, що саме гуманістичне начало має бути в основі нового суспільства, яке присутнісно має означатися, як громадянське інформаційне суспільство з пріоритетом прав і свобод людини над технологіями [8, с. 48-53; 1, с. 310-315].

Метою статті є напрацювання деяких пропозицій до правових механізмів реагування на проблеми і виклики інформаційної доби, котрі є типовими для багатьох країн у процесі формування громадянського інформаційного суспільства.

Основні результати дослідження. Наш час став своєрідною стовідсотковою ілюстрацією популярної ще із 60-х років минулого століття теорії масових комунікацій – філософської концепції, покликаної пояснити новітні інформаційні процеси в суспільстві. Породжена бурхливим розвитком електронних засобів масової інформації, вона базувалася переважно на працях канадського філософа і публіциста Герберта Маршалла Маклюена (1911-1980 рр.), котрий працював професором філософії в університеті м. Торонто. Його знаменита книга «До розуміння засобів масової комуніка-

ції: продовження людини» (1964 р.) [9] враз поставила автора в один ряд з іменами М. Коперника, Ч. Дарвіна, З. Фрейда, чії концепції справили справжній науковий прорив у різних галузях знань. По суті, масова комунікація – це власне процес поширення інформації за допомогою технічних засобів (преса, радіо, телебачення, кінематограф) на численно великі, розосереджені аудиторії.

Теорія масових комунікацій Г. М. Маклюена включає аналіз типів поширення інформації як рушійних сил історії; процесів «технологічного розширення свідомості» посередництвом аудіо-візуальних мас-медіа; телебачення, як відкривача нової ери комунікації систем, та закладає такі передбачення незворотності трансформації суспільної свідомості, які з плином часу стають ще актуальнішими, ніж півстоліття тому [10, с. 83-85].

Саме Маклюен означив як еру «інформаційного комунізму» (від лат. «communis» – «спільний») консолідацію людства в одну спільноту. Науково-технічна революція інтенсифікувала нарощування знань, інформація поширюється практично миттєво і проблемою уже є не отримання, а її аналіз, узагальнення і використання якщо не з повним позитивним результатом, то бодай з мінімальними втратами від помилкових установок, навіяних шкідливою чи свідомо провокуючою інформацією.

Маклюен охарактеризував також тенденції розвитку і всякчасного удосконалення комунікаційних систем ерою «технологічного розширення свідомості». Його аргументація: технічні винаходи виникають з практичної потреби людини підсилити якийсь із своїх органів, водночас вони ж призводять до його атрофії від бездіяльності і спричиняють поступове відмирання, своєрідну «ампутацію» людського органу. Аналогічно впливають на людину й новітні засоби масової комунікації (ЗМК), з тією лише різницею, що вплив ефірних способів поширення інформації носить комплексний, синтетичний характер. І наслідки від цього колосальні, адже сучасні ЗМК посилюють не окремі органи, фактично вони розширюють людські почуття й думки, свідомість. На людину тисне такий колосальний масив зовнішньої, часто суперечливої чи й кардинально протилежної за змістом інформації, яку вона не в силі упорядкувати, а її сприйняття, психіка, розум виявляються розбалансованими. Агресивний потік зростаючої інформації призводить до втрати людиною здатності до вибірковості, до опору інформаційній навалі, людина розчиняється у світі абсурду. Вона остаточно заплутується у павутинні інформаційних каналів, а нова інформація лише ускладнює і без того складний навколишній світ.

Справедливість такого твердження Маклюена важко спростувати, адже сучасне українське телебачення – пряма ілюстрація його теорії. Канали, можливо, за невеликим винятком, у вірно підданому служінні олігархії добивають свідомість українців політичними ток-шоу, загальна рубрикація контенту яких укладається у брутально-цинічну тезу: СТД («Сам ти дурень!»), а інформаційні випуски у гонитві за сенсаціями цілком підпадають під означення ТСН (телебачення страшних новин), збираючи воєдино усе найжахливіше, що трапляється не тільки в Україні, а й в усьому світі. Це формує стійкий логоневроз, страшенну втому від життя, демотивує суспільство, заганяє людину у стан неперехідної тривожності та депресії.

Звісно, Україна не виняток у цій загальносвітовій проблемі. Маклюен правий, коли стверджує, що в «епоху увімкнутої свідомості» людина весь час перебуває в полі експансивного тиску на неї ЗМК. Це спрощує для зацікавлених політичних сил процес маніпуляції суспільною свідомістю. Паралізуючи свідомість, телебачення призводить до загальної «духовної непритомності». Хіба що варто додати, з огляду на сучасну технологічно ще більш досконалу систему впливу на свідомість із домінуванням Інтернету та конвергентних ЗМК, що знеособленим суспільством легко управляти за допомогою маніпулятивної пропаганди.

Наскільки справедливими і прозірливими виявилися у цій частині передбачення Маклюена спостерігаємо сьогодні, приміром, в українських суспільно-політичних реаліях. Наділені народом, як носієм суверенітету і єдиним джерелом влади (ст. 5 Конституції України) [11, с. 9], повноваженнями на здійснення своїх функцій в інтересах і на користь громадян, «слуги народні» насправді всякчас виявляють позірну, віртуальну сутність, жодним чином не забезпечуючи елементарних потреб громадян. Фактично це фейкові «слуги» і такі ж їхні діяння, коли, звісно, не йдеться про власні статки, власне збагачення і власне благополуччя. Отож, мовимо тут про реальність, котра перетворюється «у ніщо», несе на собі печать віртуальності. Водночас телевізійні, справді віртуальні «слуги народу» перекочують з екранів у реальну політику, отримуючи шанс на парламентське представництво і навіть на найвищу державну посаду президента. Тобто віртуальність стає реальністю завдяки ЗМК. Суспільство готове підтримати екранну «політичну голобородьківщи-

ну», аби позбутися тих у владі, хто не виконує свого конституційного призначення на утвердження України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави (ст. 1 Конституції) [11, с. 7], у якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 3 Конституції) [11, с. 7-8].

Створення електронними ЗМК «архетипів свідомості» внаслідок маніпулятивної пропаганди та нав'язування людській спільноті певних ідеологічних стереотипів, кліше, штампів сприйняття дійсності й реакції на події стає глобальним явищем, оскільки, як справедливо стверджував Маклюен, людство перебуває за крок до перетворення на «всесвітнє селище». За великим рахунком, і обрання Д. Трампа президентом США, і британський Brexit (про що говорив світлої пам'яті Стівен Хокінг) [12], і результат українських президентських виборів – однопорядкові явища несприйняття панівних «еліт».

Якими будуть наслідки цього своєрідного «бунту» громадянського інформаційного суспільства у кожному конкретному випадку покаже час. Чи це буде «усвідомлення себе», як вершителя власної долі, чи демонстрацією грубої помилки через «непритомність духовності» – стане зрозумілим невдовзі. Щодо британського досить-таки невдалого «розлучення з Європою», то уже очевидно, що суспільство-родоначальник демократичних традицій помилилося і заплуталося...

А хіба не помилялося уже не раз українське суспільство, виносячи прямо з майданів на державний Олімп людей дрібних, нікчемних чи й просто мародерів, що наживаються «на темноті й нужді людській» (М. Луків)? Відомий поет не помилився: виявляється, можна уміти читати-писати, бути навіть добре освіченим та, надивившись телеекрана чи Інтернету, втратити здатність бачити у розвитку явища і процеси, стати «темним». Якби було інакше, хіба б упала Україна так низько за рівнем і якістю життя людей? І хіба б перетворилися на європейських чорноробів мільйони українців? І отих, реально існуючих у владі, та насправді фейкових своїх «слуг», що «доурядувалися» до такої ганьби, хіба не громадяни України обирали?..

Висновки. Традиція «майданної зміни влади», на щастя, нині переривається вільними демократичними виборами. За свій вибір відповідати будуть самі українці. Проте і цей, і попередні наші уроки, як і світові тенденції загалом, вимагають конституційно-правового запобігання насиллю над свідомістю людини і суспільства, коли технології і пропагандистська маніпуляція інформацією призводять до серйозних потрясінь з непередбачуваними наслідками.

За соціальною сутністю права людини – це не що інше, як певним чином унормована можливість (свобода) [13, с. 17]. Людина, звісно, має право на помилки, так само має право на вибір справедливості у ставленні до неї, має й право бути ошуканою, особливо, коли цього сама й прагне... Однак, правова держава зобов'язана забезпечити як особистість, так і суспільство загалом від свідомо спрямованої інформаційної руйнівної атаки. Адже «у загальних правовідносинах при реалізації норм Конституції особливо наочно виявляється політичний характер обов'язків держави перед особою (зокрема, політичні обов'язки – заборона цензури; жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова; захист інформаційної безпеки тощо). Подібні політичні обов'язки держави перед особою перетворюються в юридичні обов'язки органів державної влади та органів місцевого самоврядування... Закріплення в Конституції права на інформацію означає, що держава бере на себе обов'язок забезпечити це право, яке існує в загальних правовідносинах між державою і громадянином.

Особливою формою реалізації права на інформацію є застосування права. У цьому зв'язку визначальним є не декларативність, а реальний вплив громадської ініціативи на процеси у своїй країні, змістовність конституційно-правових приписів, орієнтованих на становлення інформаційного громадянського суспільства» [1, 313].

Артикулюючи переважно на зовнішній інформаційній експансії, що само по собі є серйозною загрозою українській державності, суспільство якимось чином помітило іншої, ще більш витонченої, а тому стократ небезпечнішої загрози – внутрішньої повзучої «перекомутації» свідомості інформаційним інструментарієм. Колосальний вплив олігархічних медіа монополій «step by step» підняв одних до вершин популярності, інших – «перемножив на нуль». Післямайданна Україна на цей час, на жаль, ще більше розділена, ніж це було раніше. Є цілком реальною загроза втрати суверенітету і державної незалежності, якщо невідкладно не вжити заходів правового реагування на очевидні і приховані загрози і виклики.

На рівні національному необхідно всебічно удосконалити і осучаснити існуюче інформаційне законодавство. Давно назріла потреба у сучасному законі, який унормовував би суверенні інформаційні права особи, суспільства і держави, збалансувавши їх на пріоритеті прав і свобод людини. Цілком адекватною базою для цього міг би стати доопрацьований відповідно до сучасних реалій проект закону, який пройшов процедуру першого читання у Верховній Раді України [5]. Є необхідність суттєво уточнити ст.17 Конституції України щодо забезпечення інформаційної безпеки, яка нарівні із захистом суверенітету і територіальної цілісності та економічною безпекою є «... найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [11, с. 17], та ухвалити Інформаційний Кодекс на основі ґрунтовної Концепції національної інформаційної політики. Напрацювання такі існують вже не один рік, і їхня актуальна потреба лише зростає.

Та головне – забезпечити конституційну функцію народу, як джерела влади і носія державного суверенітету. Шляхом Всенародного референдуму належить затвердити нову Конституцію України, створити таку систему народовладдя, яка б назавжди усунула олігархічний вплив на формування представницьких органів та розвела бізнес і владу.

Окрім того, мають бути створені бездоганні виборчі механізми, котрі апіорі не допускали б жодних переваг та преференцій будь-кому, передовсім, обмежували монополіє «промивання мізків» медіакорпораціями, що обслуговують олігархат та їхніх висуванців, і жорстко припиняли політичне хабарництво у партіях та найменші спроби підкупу виборців. Необхідно законодавчо закріпити конституційне право виборця не підтримувати жодну кандидатуру, якщо це його воля, вніши відповідні зміни у виборчий бюлетень. Відсутність такої можливості спотворює реальний рівень «довіри-недовіри» до кандидатів на виборні посади, оскільки виборці змушені доводити до стану «недійсного бюлетеня» своє волевиявлення, у разі коли жоден кандидат не отримав їхньої довіри.

Нарешті, що дуже важливо: є нагальна потреба, виходячи з існуючих українських реалій та досвіду, який Україна вже мала, запровадити тритурову систему обрання Президента. На наше переконання, у виборчому законі слід передбачити вихід до другого туру трьох кандидатів з найбільшою підтримкою виборців, якщо ніхто не набере більше половини голосів. За наслідками голосування у другому турі, коли і він не виявить переможця, до третього, підсумкового голосування, допускаються два кандидати з найбільшою підтримкою виборців. Така система, по-перше, розширить правову можливість (свободу вибору) для значного електорального масиву, котрий підтримував різних кандидатів на першому етапі; по-друге, змінює, а то й максимально унеможливить неусвідомлений, маніпулятивний вибір внаслідок застосування інформаційно-пропагандистських технологій та психоемоційного тиску на виборців; по-третє, стане додатковим запобіжником від потрапляння на найвищі державні посади випадкових (чи, щонайвірогідніше, зовсім не випадкових) абсолютно далеких від державного управління людей.

Список використаних джерел

1. Чиж І. С. Конституційне право на поширення інформації як умова формування інформаційного громадянського суспільства. АЛЬМАНАХ ПРАВА. Правова аналітика: доктринальні підходи та галузеві виміри. – Вип. 9. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2018. – 512 с.
2. Інформаційне законодавство : збірник законодавчих актів : у 6 т. / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Чижа. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2005.
3. Правове забезпечення інформаційної діяльності в Україні / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Чижа. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. – 384 с.
4. Інформаційне законодавство України : науково-практичний коментар / За ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Чижа. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. 232 с.
5. Про інформаційний суверенітет та інформаційну безпеку України: проект закону. Внесено народним депутатом України Чижем І. С. 12.08.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua>
6. Чиж І. Україна: шлях до інформаційного суспільства. – К. : Либідь, 2004. – 287 с.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/DHMM\(2006\)004_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/DHMM(2006)004_en.pdf)
8. Чиж І. «Невипадкові випадковості», що змінюють світ: від кібернетики до синергетики (технології, право, особа, суспільство в світлі сучасних інформаційних викликів). – Jurnalul Juridic National: Teorie si Practica (Republica Moldova). – №2(30). – 2018. – 191 с.

9. Маклюен Г. М. Понимание медиа: внешние расширения человека. Пер. с англ. В. Николаева; загл. ст. М. Вавилова. – М. ; Жуковский: КАНОН-пресс-Ц, «Кучково поле», 2003. – 464 с. (Приложение к серии «Публикации Центра фундаментальной социологии»).
10. Чи ж І. Теорія масових комунікацій Герберта Маклюена: проєкція на сучасні тенденції суспільного розвитку. (Соціокультурні та комунікативні аспекти функціонування мовних одиниць. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції). 29-30 листопада 2018 року. – К. : Міленіум. 245 с.
11. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Офіційне видання. Видавництво Інституту законодавства Верховної Ради України. – Київ, 1996. – 249 с.
12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://lifter.com.ua/3301/Stiven-Hoking-v-ugase-Nastalo-samoe-orasnoe-vremya-dlya-nashey-planeti>
13. Рабінович П. М. Права людини і громадянина у Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень) / П. М. Рабінович. – Х. : Право, 1997. – 64 с.

Чи ж І. С. Ера «інформаційного комунізму»: усвідомлення себе чи «непритомність духовності»? Конституційно-правові акценти відповіді на актуальні виклики часу

Інформаційно-комунікативні процеси визначають нині порядок денний суспільного розвитку як у глобальному, загальноцивілізаційному, так і у локальних (регіональних, національних) вимірах. Причому, природа протистоянь, збурень і конфліктів, котрі охопили величезну кількість країн чи не на всіх континентах, може бути різною, однаке механізми, інструментарій, що їх організують і надають динаміки, тут спільні.

У Франції, приміром, «жовті жилети» розпочали свою акцію 17 листопада 2018 року спонтанно, як протест проти досить незначного підвищення цін на пальне. Рух зорганізувався у соціальних мережах і продовжує наростати завдяки блискавично поширюваній інформації. За цим першим публічним виявом невдоволення прокотилися, хвиля за хвилею, все нові і нові акції протесту, які згодом повторилися у багатьох європейських країнах і подекуди набирали агресивного характеру. Таким чином, базова основа демократії – свобода слова і думки, пряма демократія, конституційно гарантована у праві громадян на протести, на очах у всього світу перетворюється у свою протилежність – диктатуру агресивної меншості.

Україна має свою непросту історію, коли саме інформація об'єднувала (чи, навпаки, роз'єднувала) суспільство і призводила до серйозних катаклізмів, потрясінь та змін. А останні події, пов'язані з президентськими виборами та їх результатами, які означаємо, як українська «політична голобородківщина», вимагає особливо пильної уваги і аналізу. Таким чином, і у цій ситуації бачимо вирішальний вплив поширюваної інформації, яка, з одного боку змінює суспільну свідомість та моделює поведінку як окремих індивідумів, так і широких суспільних верств, а з іншого – веде до «непритомності духовності».

Аналізуючи теорію масових комунікацій Г.М. Маклюена, який означив наш час, як еру «інформаційного комунізму» (від лат. «communis» – «спільний»), що консолідує людство в одну спільноту, аналізуємо українські політико-правові реалії, зокрема щодо конституційно-правового запобігання насиллю над свідомістю людини і суспільства, коли технології і пропагандистська маніпуляція інформацією призводять до серйозних потрясінь з непередбачуваними наслідками, та пропонує шляхи удосконалення деяких норм Конституції України та інформаційного законодавства.

Ключові слова: інформаційно-комунікативні процеси, інформаційне право, конституційні права, громадянське інформаційне суспільство, «інформаційний комунізм».

Chyzh I. The era of «informational communism»: selfawareness or «fainted spirituality»? The constitutional and legal accents of answer on actual time challenges

The information and communication processes nowadays determine the agenda of social development both in the global and in the local (regional, national) dimensions. Moreover, the nature of confrontations, disturbances and conflicts, that involved a huge number of countries throughout almost all the continents, may be different, however, the mechanism and tools, being used to organize and put dynamics in them, are very much common here.

In France, for example, the so called «yellow vests» spontaneously began their action on November 17, 2018, as a protest against rather insignificant fuel prices rise, but this was the first public expression of dissatisfaction causing a cascade of new and new protest actions. Subsequently, they grew into a public mess in the heart of Paris, accompanied by arson, destruction and looting and violence with the requirement of resignation of President of France E. Makron. The movement was organized in social networks and started growing as soon as the information spreaded lightning fast. So, the basis of democracy – the freedom of speech and opinion, a direct democracy, and constitutionally guaranteed right of citizens to protest, – in the whole world's eyes have turned into its opposite, – an aggressive minority's dictatorship.

Similar protests with the same “yellow vest” entourage occurred in Belgium (Brussels), the Netherlands (The Hague, Rotterdam, Amsterdam, Maastricht and other cities) and even in Poland, where farmers dressed in the same vests, blocked an important highway near Warsaw, demanding the authorities to solve their urgent problems.

Ukraine has its own complicated history, with the periods when the information itself united (or, on the contrary, divided) society and led to some serious cataclysms, shocks and crucial changes. And the latest events associated with the presidential elections and their results, which the author names, as Ukrainian «political Holoborodkivshchyna», require a particularly close attention and a deep analysis. The author's political and journalistic terms do not necessarily have all the negative subtext. This phenomenon is rather a counterweight to the severely corrupted so-called «political elite». Thus, a part of society shows a rigid rejection of the existing socio-economic situation and proclaims the desire for positive changes. People are ready to support and select a virtual «People's servants» just to get rid of those politicians who make their lives unbearable. And in this situation we face the crucial influence of distributed information, which, on one hand, changes with public consciousness and simulates the behavior of both individuals and wider social strata, and, on the other hand, leads to «fainted spirituality».

Key words: the information and communication processes, informational law, constitutional rights, civil informational society, informational communism.

DOI: 10.33.66.3/2524-017X-2019-10-280-286